

Demeter Zayzon Mária kiállításának megnyitójára

Kedves Hölgyeim és Uraim!

Tisztelettel köszöntöm Önöket a költészet napján, abból az ünnepi alkalomból, hogy Demeter Zayzon Mária festményei föltárukoztak a nyilvánosságnak, a művész otthonából átmenetileg a Pataky Művelődési Központba költöztek. Engedjék meg, hogy bevezetésképpen Nagy László közismert versével közvetítsem azt a hangulatot, amelyet a képek keltettek bennem.

KI VISZI ÁT A SZERELMET

*Létem, ha végleg lemerült,
ki imád tücsök-hegedűt?
Lángot ki lehel deres ágra?
Ki feszül föl a szivárványra?
Lágy hantú mezővé a sziklacsípőket
ki öleli sírva?
Ki becéz falban megeredt
hajakat, verőereket?
S dúlt hiteknek kicsoda állít
káromkodásból katedrális?
Létem, ha végleg lemerült,
ki retenti a keselyűt!
S ki viszi át fogában tartva
a Szerelmet a túlsó partra!*

A festőművész asszony képeit szemlélve óhatatlanul összefoglalási, megnevezési, besorolási kényszer vett rajtam erőt. Hiába, ilyené formálódtunk: nem elégszünk meg az örömmel, az élménnyel, amelyet az alkotások keltenek bennünk, rendszerezni akarunk, valami fontosat megfogalmazni – egészen más nyelven, mint ahogy azt a képek tették, egészen más hatással, mint amelyet azok kiváltottak bennünk.

A Demeter Zayzon Mária festőmunkásságát „helyére tevők” a nagybányai festőiskola hagyományához kötődő leszármazottként számolnak vele, utalva ezzel a gazdag színvilágra, a témaválasztásra. Jó örökség. Látni vélem azonban, hogy ez a művész fiatal. Új és változatos technikákkal kísérletezik, s nem igyekszik igazodni semmilyen kánonhoz. Szabadon választ belső törvénye, belső szabadsága, belső értékrendje szerint, mely utóbbinak a középpontjában a szépség áll.

Az én „megnevezési, összefoglalási” szándékom végeredménye az, hogy a Demeter Zayzon Mária festményeit legáltalánosabban összefogó kategória a derű, amely fogalom nem a művészetelméletből vétetett, s amelynek érzékletes jelenléte képi világában felel a korral, amelyben élünk.

Dr. Pozsony Ferenc néprajzkutató, kolozsvári professzor írja Az erdélyi népszokások című könyve bevezetőjében: „Az ember viselkedését alapvetően meghatározzák annak a közösségnek a hagyományai és kulturális mintái, melybe fokozatosan belenevelődik.” Dr. Demeter Zayzon Mária szociológus, kisebbségkutató több mint két évtizede él Budapesten. Képeinek tárgyát mégis túlnyomórészt a szülőföld adja: erdélyi tájak, vidékek, települések, épületek és a megőrzött népművészet darabjai, elsősorban a lokális népi motívumokkal díszített kancsók. Közvetlen, egységes élményt ad ebben a tárgykörben a széki tisztaszobát ábrázoló, kedves képe, népviselettel, szöttesekkel, népi kerámiával megrakottan.

Az egy tömbbe tartozó erdélyi képek mellett a nagyvilágban megtett tényleges utazások ihlette műveket

is láthatjuk: a prágai hidakat, a bajor falucskát, a görög tengert. De mintha azok is ugyanazt az erdélyi hangulatot árasztanák: bensőségességet megidéző, színes, otthonos világot.

Itt, Erdélyben fakad tehát a derű forrása. De hogyan lett éltető patakvízzé?

Körülnézek s keresem, hol járhatott a festő, hol találta meg a vásznakra kíváncsított szépséget: a fényeket, a színeket, az egészeket. Hétköznapjaink valósága darabkákra esett szét, amelyek kergetécskét járnak a haszon körül; homály borul a harmóniákra, az erdők lágy mozdulatú fáira, a vizek és a hegyek gondelsimogató terpeszkedésére, végtelenidézésére, a virágszirmok árnyalatos rezgésére.

Demeter Zayzon Mária is abban a valóságban él, amelyben én. Hogyan bukkant hát nyomára a táj klasszikus lírájának, a színeket daloló kórusba gyülekezett virágoknak? Gyanítom, hogy útnak eredt: elhagyta a szürkét, a várost, el a porlepte tereket s követte a fény nyomát.

Milyen utakon járt? Úgy képzelem, olyanokon, mint a Sóvidék vagy a Hegyek közt című, farostlemezre készült képein látható. Kanyargóságok, mesebeliek, meghittek, s eképpen kötődnek tájhoz, településekhez, emberséghez. S hova jutott el a festő? Rakás falucskákba, fölsejlő, otthonos falusi templomok és görbe körtefák közelébe, ismerős fák szegélyezte sétátérre, havas téli tájba. Demeter Zayzon Mária útítársa pedig az a derű volt, amely pazar csokrokat színeztet a festőasszony korsóira is. Még A kék virágok kék vázában c. festményről is ezernyi árnyalat ragyog.

Vajon mit tudnak az asszonyok? Tudnak bánatból, gyászból, sötétségből fehér vásznat szőni, a végtelentől fufanggal megszerzett bizakodás szövőszékén.

S mit tudnak azok az asszonyok, akik titokban részt kértek a teremtés csodájából, s hímzőtüvel fölvirágozzák, ecsettel megfestik a fehér vásznat? Azok az asszonyok, akik hímes mintákkal sebzik életre a kemény és csillogó kerámiát? Biztos bejárásuk van a fény birodalmába? Vagy belül őrzik azt a csodaműhelyt, ahol a szomorúságból, a meggyötörtségből, a fájdalomból szívderítő pompát varázsolnak?

Ne firtassuk, hogyan történik mindez. Csak örüljünk és engedjük hatni magunkra Demeter Zayzon Mária festményeit.

Az alkotónak szeretettel kívánom ma, kiállításának megnyitóján, a költészet napján, hogy segítsen még sokáig megláttatni velünk a minket körülvevő világ szépségeit, szelíd békéjét, onnan tudósítson, ahol emberek, tájak őrzik azokat.

Kálóczy Katalin

Budapest, 2008. április 11. d.u. 17 h., Pataky Művelődési Központ, Kőbánya